

1. UVOD

Internet omogućava anonimnost koju je nemoguće postići u bilo kojoj drugoj vrsti komunikacije. Ova anonimnost omogućava ljudima da komuniciraju intimnije nego što bi to inače radili prilikom ličnih susreta, a takođe im daje priliku da se lažno predstavljaju. Upravo zbog toga, potrebno je edukovati djecu i mlade kako da na siguran način koriste Internet, upoznati ih sa načinima (samo) zaštite, ali i obezbjediti i nadzor roditelja u trenucima kada koriste Internet.

Za milione ljudi, *Facebook je Internet* i sve zbog čega su na Internetu, aplikacije, ćaskanje i objavljivanje različitih sadržaja mogu pronaći upravo na ovoj društvenoj mreži. Facebook zadovoljava sve potrebe ne malog broja Internet korisnika. Ipak, većina onih koji tako doživljavaju Internet i Facebook ne shvata kako se podaci koje objavljuju na sajtu društvene mreže mogu koristiti pa i zloupotrijebiti, bilo da je riječ o autorima aplikacija ili o krađi identiteta.

Malo je vjerovatno da ćete u realnom životu potpunim neznancima bez ikakvog razloga otkrivati podatke o sebi kao što su adresa, datum rođenja ili broj telefona. Zašto biste se drugačije ponašali u virtuelnom životu?

1.1. Internet - Pojam i definicija

Tehnički gledano, Internet predstavlja globalni informacioni sistem, logički povezan jedinstvenim sistemom adresiranja putem Internet protokola (engl. TCP/IP), ili drugih protokola kompatibilnih sa Internet protokolom, i koji obezbjeđuje, koristi ili omogućava servise visokog nivoa za ličnu i poslovnu primjenu.

Uproštenijom definicijom, Internet se identifikuje kao svjetska (računarska) komunikaciona mreža ili "mreža svih mreža" koja se sastoji od velikog broja zasebnih računara uvezanih u mrežnu strukturu. Osnovu mreže čine (mrežni) čvorovi međusobno povezani kvalitetnim optičkim vezama, preko kojih se vrši razmjena informacija između udaljenih dijelova mreže. Čvorove čine takozvani pružaoci Internet usluga (engl. ISP - Internet Service Providers), velika preduzeća ili akademske institucije. Oni su posrednici između mreže, odnosno Interneta, i pojedinačnih računara koji su u određenom momentu i na određeni način sa njima povezani. Razgranata struktura Interneta omogućuje komunikaciju između bilo koja dva udaljena računara čak i u slučaju da dođe do kolapsa velikih dijelova mreže, pošto poruka može, zahvaljujući router-ima (uređaj koji određuje put kojim se odašilju poruke), putovati različitim putevima.

Velike firme koje žele da ostvare brzu vezu svoje lokalne mreže sa većim brojem korisnika ka Internetu moraju sa provajderom ostvariti vezu preko iznajmljene linije (dobija se od pošte i služi samo za prenos podataka) na čija oba kraja se prije računara nalaze ruter i modem.

Izbor Internet provajdera preko koga ćete pristupati Internetu najvažniji je dio povezivanja sa Internetom. Postoje Internet provajderi koji svojim korisnicima zaista obezbjeđuju kvalitetne uslove korišćenja Interneta, ali postoje i Internet provajderi čije usluge ne zadovoljavaju u potpunosti potrebe korisnika. Izbor Internet provajdera zavisi od vrste direktne veze koju on ostvaruje, odnosno njenog obima. Kvalitetnije su usluge onih Internet provajdera koji imaju veći protok podataka ka Internetu.

Kada potpišemo ugovori dobijamo naše korisničko ime, šifru i elektronsku adresu, tada još treba da instaliramo odgovarajući softver na računar kako bi mogli da pristupimo Internetu, šaljemo i primamo elektronsku poštu, pretražujemo i prikupljamo podatke. Izbor softverskog paketa zavisi od toga koji operativni sistem imamo na svom računaru.

1.2. Istorijat Internet-a

Preteča Interneta je ARPANet (Advanced Research Projects Agency Network) - projekat Ministarstva odbrane SAD-a (Sjedinjene Američke Države). On je realizovan šezdesetih godina prošlog vijeka i bio je prvenstveno namjenjen vojnim potrebama. Naime, u doba hladnog rata ukazala se potreba za razvijanjem pouzdane informatičke mreže, koja bi bila u stanju da se održi i u slučaju nuklearnog rata, tj. u uslovima djelimičnog uništenja mrežne infrastrukture. Ovaj zadatak je podrazumijevao mogućnost komuniciranja između različitih mašina putem višestrukih kanala.

Kasnije mreža povezanih računara postaje igračka za naučnike, a danas predstavlja desetine miliona računara širom zemljine kugle povezanih u jednu jedinstvenu mrežu. Internet nije vlasništvo ni jedne kompanije pojedinačno, već predstavlja jednu otvorenu informatičku mrežu. Svakog dana mreža se širi uključanjem novih računara i računarskih mreža. Ideja Interneta je proistekla iz ideje lokalnih računarskih mreža u pojedinačnim kompanijama koje su omogućavale dijeljenje resursa i razmjenu fajlova i pošte u okviru jedne organizacije. Ovaj koncept je jednostavno proširen na čitav svijet. Inicijalno zamišljen kao sredstvo komunikacije u uslovima nuklearnog rata, ARPANet prevazilazi svoju prvobitnu namjenu, tako da izdvajanjem vojnog segmenta mreže - MILNet-a (Military Network) i priključivanjem mnogih novih akademskih i komercijalnih čvorova, sredinom 80-tih nastaje Internet. Američka fondacija za nauku - NSF (National Science Foundation), 1986. godine osniva 5 akademskih računarskih centara i povezuje ih vlastitom mrežom - NSFNet-om (National Science Foundation Network), što dovodi do ubrzanog umrežavanja vladinih i obrazovnih institucija.

U isto vrijeme, primjenom DNS-a (Domain Name System), umjesto numeričkog (IP adrese), uvodi se sistem označavanja računara pomoću simboličkih adresa, čime se omogućuje lakše pamćenje "imena" računara uvezanih na Internet. Do kraja osamdesetih na Internet je povezano više od 100.000 računara iz 20-tak država, među kojima su, pored SAD-a i zapadnoevropskih država, bile i Kanada, Japan i Meksiko. Registruju se i prvi Internet domeni, a prvi zvanično registrovan domen je symbolics.com.

ARPANet i formalno prestaje da postoji početkom 90-tih. Uvode se nove usluge i protokoli među kojima je najpoznatiji WWW (World Wide Web). Zahvaljujući podršci multimedija, mogućnosti programiranja i objedinjavanju više različitih protokola u jedinstvenu korisničku uslugu, WWW doprinosi popularizaciji i današnjoj najširoj upotrebi Interneta.

Neminovno, slijedi i komercijalizacija. Prije više od dvije decenije izrađena je prva veb stranica. Ako želimo saznati kako je Internet izgledao davne 1991. godine, CERN (fran. Conseil Européen pour la Recherche Nucléaire) je sačuvao izvornu veb stranicu¹ od koje je krenuo razvoj danas najpopularnijeg i najimpresivnijeg medija za razmjenu informacija.

Veb stranica kreirana je od strane Tim Berners-Lee-a² na NeXT računaru (Next Computer, Inc.)³, a predstavljala je mjesto za pronalazak informacija o novom i uzbudljivom World Wide Web-u.

Međutim, postojeća stranica nije tačna replika. Iz CERN-a su izjavili kako je stranica verzija iz 1992. godine, te da su na njoj prve godine postojanja izvršene promjene vezane uz svakodnevne dostupne informacije na stranici WWW projekta koji je osmislio.

Ispočetka su se u svrhu promocije preduzeća, proizvoda i usluga na Internet postavljale prezentacije svjetskih firmi, a od 1994. godine počinju se pojavljivati i prve elektronske prodavnice.

¹ <http://www.w3.org/History/19921103-hypertext/hypertext/WWW/TheProject.html>

² <http://www.w3.org/People/Berners-Lee/>

³ Američka firma za proizvodnju i distribuciju računara

Poboljšana tehnološka osnova (prije svega u pogledu sigurnosti i brzine prenosa podataka) dovodi do razvoja Internet pretraživača, Internet telefonije i prenosa zvuka i slike uživo, elektronske trgovine (engl. e-commerce) i elektronskog bankarstva (engl. e-banking).

2. Šta nudi Internet?

Našu svakodnevnicu ne možemo zamisliti bez Interneta. Početkom 21. vijeka pojam virtuelnog, promjenio je naše stavove, mišljenja, način komunikacije i poslovanja. Sve više se raspravlja o tome ko smo i kako se predstavljamo na webu, odnosno o digitalnom identitetu i onlajn reputaciji. Prednosti Interneta kao što su lakoća i brzina komunikacije i prostorna i vremenska neomeđenost, omogućuju nam da se bez bilo kakvih ograničenja uključimo u onlajn zajednice, grupe ili mreže i da možda tek kroz virtuelno izrazimo svoje skrivene potencijale.

Pripadnost takvim zajednicama, neminovno dovodi i do formiranja novih, virtuelnih identiteta. Na taj način svako od nas ima mogućnost da kroz svoj digitalni identitet nadogradi realni. Možemo da budemo bilo ko jer nam virtuelno okruženje daje iluziju slobode i izbora. Kako smo u onlajn svijetu zaogrnuti plaštom anonimnosti ili slikom avatara (grafička reprezentacija korisnika), svi problemi, nedostaci, nezadovoljstva i neuspjesi iz realnog života se potiru, ne postoje. Nema negativne, nepoželjne povratne informacije kao u socijalnim odnosima licem u lice, kada čak pogled ili pokret mogu biti odgovor. Sve ono što ne možemo biti realno, čini nam se da možemo biti virtuelno. Danas Internet nudi skoro sve. Veliki broj biblioteka, novina, časopisa, arhiva, međunarodnih nevladinih organizacija, ministarstava, ambasada, fakulteta, instituta, itd. Pomalo nevjerojatno zvuči, ali skoro cjelokupno planetarno znanje slilo se u jednu računarsku mrežu - Internet.

Ako se priključimo na Internet, bićemo u mogućnosti da razmjenimo elektronsku poštu sa nekim od više desetina miliona ljudi koji su priključeni na Internet, sa bilo kog kraja zemljine kugle. Bićemo u mogućnosti da koristimo gotovo neograničene Internet resurse. Teorijski bićemo u stanju da na naš računar prenesemo milione stranica teksta o temama koje nas zanimaju i komuniciramo sa hiljadama ljudi koji imaju slična interesovanja kao i mi.

Pojedinac koji se preko svog računara na poslu, ili preko onog kod kuće, uključi u globalnu računarsku mrežu može:

- Razmjenjivati elektronsku poštu (engl. e-mail) sa bilo kojim korisnikom Interneta na bilo kojoj lokaciji na planeti,
- Učestvovati u indirektnim (engl. offline, ne u realnom vremenu) diskusijama putem elektronske pošte sa velikim grupama pojedinaca zainteresovanim za slična pitanja,
- Učestvovati u direktnom (engl. online, u realnom vremenu) diskusijama sa većom grupom pojedinaca koji koriste te funkcije,
- Ulogovati se na udaljeni računar,
- Preuzimati fajlove (engl. Download files) sa udaljenih veb prezentacija ili računara i ostavljati fajlove (engl. Upload files) na udaljene veb prezentacije ili računare uz pomoć FTP (engl. File Transfer Protocol) funkcije. Ti fajlovi mogu biti tekstualni, grafički, zvučni, ili video,
- Čitati kompleksne dokumente koristeći hipertekst (engl. Hypertext- klikom na osvjetljeni dio teksta ili sliku na ekranu korisnik automatski odlazi na drugi domen tj. drugu veb prezentaciju). Ne linearno čitanje dokumenata korišćenjem hijerarhijske strukture omogućuje korisniku brz dolazak do željenih informacija, odnosno dokumenata,